

Назимко Є. С.,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
начальник ад'юнктури (аспірантури)

Донецького юридичного інституту Міністерства внутрішніх справ України

ВИДИ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СПЕЦІАЛЬНИХ ФУНКЦІЙ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПЕНОЛОГІЇ

Анотація. В даній статті автором встановлено види спеціальних функцій ювенальної пеналогії. Запропоновано розподілити на дві взаємопов'язані групи, що характеризують вчення про покарання неповнолітніх в системі наукового знання про злочинність, а також дають можливість зрозуміти її сутність та призначення. Охарактеризовано кожну функцію.

Ключові слова: покарання, неповнолітній, ювенальна пеналогія, функція.

Постановка проблеми. Кожна теорія як вид наукового знання має свої функції, що впливають на розвиток певної сфери суспільних відносин. Це стосується й функцій, які виконує ювенальна пеналогія як теорія про покарання неповнолітніх. На сторінках юридичної літератури нами вже зазначалось, що до загальних функцій ювенальної пеналогії відносяться такі: евристична, світоглядна, гносеологічна, синтетична, пояснювальна, логічна, праксеологічна, методологічна, прагматична, прогностична, правового моделювання, політична, ідеологічна, виховна та навчальна. Було охарактеризовано їх зміст та значення [1].

Зрозуміло, що загальними функціями призначення ювенальної пеналогії не обмежується. Які ж саме функції ювенальної пеналогії характеризують її значення в системі наук про протидію злочинності? Спробуємо надати відповідь на це питання.

Аналіз останніх досліджень та виокремлення невирішених проблем. Функції ювенальної пеналогії досі не ставали предметом спеціального наукового дослідження. Хоча окремим питанням функціонального призначення інституту покарання неповнолітніх присвятили свої роботи О.М. Литвинов, В.О. Навроцький, Н.А. Орловська, М.І. Панов, Є.Л. Стрельцов, В.О. Туляков, Є.В. Фесенко, П.В. Хряпінський та інші вчені. Серед наукових розвідок вчених окремо необхідно відмітити монографічну працю В.С. Зеленецького «Загальна теорія боротьби зі злочинністю» [2], в якій цілий розділ присвячений питанням функцій загальної теорії боротьби зі злочинністю.

Однак питання функціонування теорії покарання неповнолітніх ні в кримінології, ні в науці кримінального права не ставали предметом окремого дослідження. Зважаючи на зазначене, метою запропонованої статті є встановлення кола та дослідження спеціальних функцій ювенальної пеналогії.

Викладення основного матеріалу. Вважаємо, що до спеціальних функцій ювенальної пеналогії відносяться такі: інтеграційна, синтезуюча, розподільна, стабілізуюча, оптимізуюча, узгоджувальна, системотворча, регуля-

тивна, субординаційна, забезпечувальна, функція цілепокладання.

Перед тим, як охарактеризувати кожну, спробуємо їх згрупувати для більш детального дослідження та характеристики. Вважаємо доцільним розподілити усі спеціальні функції ювенальної пеналогії на зовнішні та внутрішні. Зовнішні спеціальні функції характеризують роль та призначення ювенальної пеналогії в системі наукового знання про протидію злочинності. Внутрішні спеціальні функції характеризують означену теорію «у самій себе», розкривають її значення для розвитку інституту покарання неповнолітніх. Зрозуміло, що такий поділ має дещо умовний характер, оскільки окремі функції за основним призначенням можна віднести як до внутрішніх, так і до зовнішніх спеціальних функцій. Під час групування функцій враховуватимемо найбільш важливі риси, які в більшій мірі характеризують їх зовнішню або внутрішню спрямованість.

До зовнішніх спеціальних функцій ювенальної пеналогії слід віднести інтеграційну, синтезуючу, розподільну, оптимізуючу та стабілізуючу.

Інтеграційна функція ювенальної пеналогії знаходить своє вираження в об'єднанні в єдине ціле системи правових норм, що регулюють правові відносини у сфері покарання неповнолітніх.

У сфері наукового знання щодо протидії злочинності інтеграційна функція найбільш повно характеризує сутність та призначення ювенальної пеналогії, оскільки виокремлює серед засобів протидії злочинності ті, що спрямовані на протидію пенальній злочинності неповнолітніх. Інтеграційну функцію необхідно розглядати як сукупний результат реалізації інших функцій ювенальної пеналогії, які мають відносно неї службовий, так званий забезпечувальний характер. Хоча це не лишає останніх сутнісного, системоутворюючого характеру.

Синтезуюча функція забезпечує об'єднання та узгодження всього набору компонентів і елементів інституту покарання в єдину систему. Різні за своєю галузевою сутністю і різноманітні за формою компоненти з'єднуються в єдине неконкурентне ціле – систему, яка розвивається як складне явище і виявляється у практичному застосуванні покарання до неповнолітніх.

Синтезуюча функція ювенальної пеналогії стисло відображає наукове знання в сфері протидії злочинності неповнолітніх, а також у сфері протидії пенальній злочинності. Завдяки цій функції відбувається упорядкування накопиченого наукового знання різних галузей права та інших наук. Дана функція є ускладненим проявом узгодження.

Також ця функція проявляється в тому, що ювенальна пеналогія відіграє координуючу роль по відношенню до приватних теорій протидії пенальній злочинності неповнолітніх.

Яке функціональне навантаження *розподільної функції* ювенальної пеналогії? Справа у тому, що усі засоби протидії пенальній злочинності неповнолітніх, а також увесь арсенал інституту покарання не може бути застосований одразу ж до одного неповнолітнього. Вони застосовуються за спеціальною системою, яка передбачає поступове застосування кримінально-правових, кримінально-виконавчих норм, а також кримінологічних, психологічних та педагогічних методик. Тільки у разі збалансованого розподілу усіх заходів, що застосовуються до неповнолітніх, можливе досягнення мети їх виправлення.

Для належної реалізації розподільної функції ювенальної пеналогії та «збалансування» розподілу заходів, що знаходяться в арсеналі інституту покарання неповнолітніх, існує *стабілізуюча функція*. Її основне призначення – розроблення принципів, методів та методик теорії покарання неповнолітніх з метою забезпечення сталого розвитку відповідного інституту. Практичним відображенням цієї функції є забезпечення стабільності законодавства та практики його застосування у сфері покарання неповнолітніх.

Оптимізуюча функція забезпечує відповідність та збалансованість функціонування інституту покарання, гармонічну взаємодію складових. Вона досить чітко простежується, наприклад, під час реалізації прогресивної системи відбування покарання неповнолітніми. Одним аспектом існування цієї функції є спрямування функціонування інституту покарання неповнолітніх на досягнення цілей та завдань, що стоять перед ювенальною пеналогією, а також на економію застосування каральних засобів до неповнолітніх, які вчинили злочин.

До внутрішніх спеціальних функцій ювенальної пеналогії відносяться узгоджувальна, системотворча, регулятивна, субординаційна, забезпечувальна, функція цілепокладання.

Узгоджувальна функція обумовлює систему побудови та функціонування інституту покарання неповнолітніх в цілому, визначає місце кожного компонента (кожної галузі знань), встановлює порядок і послідовність їх застосування та реалізації, забезпечує координацію взаємодії елементів механізму цього інституту.

Системотворча функція ювенальної пеналогії полягає в тому, що у вченні про покарання неповнолітніх спочатку синтезується знання про засоби та методи впливу на неповнолітніх злочинців, а потім – виокремлюється в окреме знання в рамках певної галузі науки. Існування цієї функції підтверджується ще тим, що проблеми інституту покарання неповнолітніх досліджено в рамках таких наук, як кримінологія, кримінальне право, кримінально-виконавче право, кримінальний процес тощо.

Регулятивна функція визначає сталий розвиток структурних компонентів ювенальної пеналогії, передбачає їх взаємодію та реалізацію відповідно до науково-обґрунтованих засад покарання неповнолітніх. Також завдяки цій функції встановлюються та визначаються зв'язки

між елементами інституту покарання неповнолітніх

Субординаційна функція відображає відносини підпорядкування в механізмі застосування покарання до неповнолітніх між різними елементами кримінального, кримінального процесуального та кримінально-виконавчого права. Ця функція обумовлена розгортанням змісту інституту покарання неповнолітніх в часі і просторі у взаємозалежних, ієрархічних формах.

Розуміння даної функції базується на розгляді інституту покарання як складного системного утворення, в якому усі компоненти взаємопов'язані та залежать один від одного, знаходяться в єдиному субординаційному підпорядкуванні. У разі дисфункції субординації в інституті покарання неповнолітніх можливе виникнення не тільки внутрішніх проблем, що відбивається в неадекватному або необґрунтованому застосуванні покарання до неповнолітнього, а й ненормальне застосування інших заходів, що знаходяться в арсеналі ювенальної пеналогії (кримінально-виконавчих, профілактичних тощо). Дана ситуація може призвести до недосягнення цілей ювенальної пеналогії, у результаті стати причиною несформованості особистості неповнолітнього, що вчинив злочин.

Функція цілепокладання визначає цілі та завдання функціонування та розвитку інституту покарання та його окремих компонентів. Зазначимо, що перед кожним компонентом інституту покарання стоїть конкретне визначене завдання, які підпорядковуються єдиній меті – досягненню виправлення неповнолітнього. Призначенням ювенальної пеналогії є таке розподілення завдань кожного етапу, які б забезпечували максимально ефективно досягнення функцій.

Функціонування інституту покарання спрямоване на досягнення єдиної стратегічної мети, яка залежить від досягнення поточних, епізодичних або галузевих цілей компонентів цієї теорії.

Необхідність виконання завдань зі стратегічного розвитку інституту покарання неповнолітніх обумовлюють запровадження нової функції – *функції сталого розвитку або забезпечувальної функції*. Головним призначенням цієї функції є підтримання цілісності, стійкості, рівноваги системи заходів, що застосовують до неповнолітніх під час покарання, а також забезпечення її відтворення та самозбереження. Відображенням існування цієї функції також є встановлення гарантій, що забезпечують сталий розвиток інституту покарання неповнолітніх, який відображається як у послідовному формуванні національного законодавства, так і у наступності практичних заходів його застосування.

Висновки. Таким чином, спеціальним функціям ювенальної пеналогії властиві риси як зовнішньої, так і внутрішньої спрямованості. Їх значення та роль у становленні та розвитку теорії про покарання неповнолітніх можна простежити під час комплексного аналізу їх сутності, прояву на різних етапах існування інституту покарання неповнолітніх. Розуміння сутності зазначених функцій та характеру їх взаємозв'язків з функціями інших наук надає можливість забезпечувати сталий розвиток інституту покарання неповнолітніх як на законодавчому, так і на правозастосовному, особистісному рівнях.

Література:

1. Назимко Є.С. Загальні функції ювенальної пеналогії: види та характеристика / Є.С. Назимко // Митна справа. – 2013. – №1. – Ч.2, Кн. 1. – С. 156-162.
2. Зеленецкий В.С. Общая теория борьбы с преступностью. 1. Концептуальные основы [монография] / В.С. Зеленецкий. – Х.: Основа, 1994. – 321 с.

Назымко Е.С. Виды и характеристика специальных функций ювенальной пеналогии

Аннотация. В данной статье автором установлены виды специальных функций ювенальной пеналогии. Предложено разделение функций на две взаимосвязанные группы, характеризующие учение о наказании несовершеннолетних в системе научного знания о преступности, а также дающие возможность понять

ее сущность и назначение. Охарактеризована каждая функция.

Ключевые слова: наказание, несовершеннолетний, ювенальная пеналогия, функция.

Nazymko J. The types and general characteristics of juvenile penology special functions

Summary. The author defines in the article the types of juvenile penology special functions. It is proposed to divide in two interconnected groups, which characterize the doctrine about the punishment of minors within the scientific knowledge about crime, it also makes possible to understand its sense and purpose. The every function is characterized.

Key words: punishment, minor, juvenile penology, functions.